קניות חכמות – מהמכולת ועד המוח של הקונה

חינוך פיננסי בשתי רמות: ביסודי – מחירים, עודף, צורך ורצון ורשימה עם תקציב; בחט"ב – מחיר ליחידה, הנחות, מע"מ, זכויות צרכן והפרק "מי שולט במוח של הקונה?".

יצרה: רוית ראש בן ישי

תוכן העניינים

1. כסף בכיס: מחירים, עודף ותקציב
2. משווים מחירים: מחיר ליחידה
3. צורך, רצון ומבצעים
4. קבלה, מע"מ וזכויות הצרכן
5. מי שולט במוח של הקונה?

כסף בכיס: מחירים, עודף ותקציב

שתי רמות באתר אחד: מסלולי **יסודי** (כיתות ג’–ו’) מראים חשבון בחנות, עודף, השוואה פשוטה וצורך מול רצון. מסלולי **חט”ב** (כיתות ז’–ט’) מראים מחיר ליחידה, אחוזי הנחה, מע”מ, זכויות צרכן והפרק ”מי שולט במוח של הקונה?”. החליפו מסלול למעלה.

ברוכים הבאים למכולת של הכיתה!

בכל קנייה יש שלושה מספרים חשובים: **כמה כסף יש לי**, **כמה עולה מה שבחרתי** ו**כמה עודף אקבל**.

מוצר	מחיר
לחם	8 ₪
חלב	6 ₪
גבינה	12 ₪
תפוח	2.50 ₪
מיץ	4.90 ₪
עוגייה	3.10 ₪

כמה זה עולה ביחד?

לחם וחלב: 8 + 6 = **14 ₪**.

מיץ ועוגייה: 4.90 + 3.10 = **8 ₪**. טיפ: קודם מחברים את השקלים (3+4=7), אחר כך את האגורות (10+90=100 אגורות = עוד שקל).

כמה עודף אקבל?

שילמתי בשטר של 20 ₪ על קנייה של 14 ₪. **עודף = כמה שילמתי פחות כמה עלה**: 20 − 14 = **6 ₪**.

דרך של קופאים: ”משלימים למעלה” – מ־14 ל־15 זה 1, מ־15 ל־20 זה עוד 5. ביחד 6.

רשימת קניות עם תקציב

תקציב = הסכום שמותר לי להוציא. לפני שיוצאים לחנות כותבים רשימה, מסמנים ליד מה שהכי חשוב, ומחברים. אם הסכום גדול מהתקציב – מורידים קודם את מה שאין לידו כוכב.

נסו בעצמכם: יש לכם 30 ₪. בחרו מהטבלה 4 מוצרים שלא עוברים את התקציב. כמה עודף יישאר?

תקציב: כסף שנכנס, כסף שיוצא

צרכן חכם יודע לפני הקנייה כמה הוא יכול להוציא. **תקציב** הוא תוכנית: כמה כסף נכנס (דמי כיס, מתנה, עבודה בקיץ) ולאן הוא הולך.

דמי כיס חודשיים: 300 ₪	כמה?	אחוז
בילויים ואוכל בחוץ	120 ₪	40%
תחבורה	60 ₪	20%
מתנות לחברים	45 ₪	15%
חיסכון	75 ₪	25%
סה”כ	**300 ₪**	**100%**

קבלה – ההוכחה שלכם

- על הקבלה כתובים שם העסק, התאריך, כל מוצר ומחירו, הסכום הכולל ואמצעי התשלום.
- בודקים אותה **עוד ליד הקופה**: האם כל מוצר נסרק פעם אחת? האם המבצע נכנס?
- שומרים אותה: בלי קבלה קשה להחזיר מוצר או לתקן אותו באחריות.

כלל ה־24 שעות

רוצים לקנות משהו שלא תכננתם ועולה יותר מ־10% מהתקציב החודשי? חכו לילה אחד. אם מחר עדיין רוצים ויש כסף בתקציב – קונים בראש שקט.

משימה: בנו תקציב חודשי משלכם לסכום של 250 ₪, עם לפחות 4 סעיפים, ושימו לפחות 10% בחיסכון.

משווים מחירים: מחיר ליחידה

מה זול יותר?

לפעמים אותו דבר נמכר בכמה גדלים. כדי לדעת מה משתלם, בודקים **כמה עולה כל יחידה אחת**.

לחמניות

לחמנייה בודדת: **2.50 ₪**. חבילה של 6 לחמניות: **12 ₪**.

בחבילה: 12 ÷ 6 = **2 ₪ ללחמנייה**. החבילה זולה יותר – **אם באמת נאכל 6**.

עפרונות

זוג עפרונות ב־4 ₪, או חבילה של 10 עפרונות ב־15 ₪. בזוג: 2 ₪ לעיפרון. בחבילה: 1.50 ₪ לעיפרון.

בלשי מדף: בסופרמרקט, על השלט שליד המוצר, כתוב בקטן גם **המחיר ל־100 גרם**. זה עוזר להשוות!

זול יותר זה לא תמיד טוב יותר

אם קניתי חבילה ענקית והחצי נזרק – לא חסכתי. שואלים: האם אצליח להשתמש בכל הכמות?

מחיר ליחידת מידה – הכלי הכי חזק של הקונה

כדי להשוות בין אריזות בגדלים שונים מחשבים **מחיר ל־100 גרם** (או ל־100 מ"ל, לליטר, לק"ג, ליחידה):

מחיר ל־100 גרם = מחיר האריזה ÷ משקל בגרמים × 100

אריזה	מחיר	חישוב	ל־100 גרם
אורז 500 גרם	7 ₪	7 ÷ 500 × 100	1.40 ₪
אורז 1 ק״ג	12 ₪	12 ÷ 1000 × 100	1.20 ₪
דגני בוקר 750 גרם	22.50 ₪	22.50 ÷ 750 × 100	3.00 ₪
דגני בוקר 375 גרם	12.90 ₪	12.90 ÷ 375 × 100	3.44 ₪

מחשבון מחיר ל־100 גרם

מחיר (₪): 7 משקל (גרם): 500

החוק לצדכם: בישראל חנויות מזון חייבות להציג ליד מוצרים ארוזים גם את המחיר ליחידת מידה (לרוב ל־100 גרם או ל־100 מ״ל). ואם על אותו מוצר מוצגים שני מחירים שונים – הצרכן זכאי לשלם את הנמוך מביניהם.

ומה עם שישייה?

בקבוק 1.5 ליטר ב־6 ₪ = 4 ₪ לליטר. שישייה (9 ליטר) ב־30 ₪ = כ־3.33 ₪ לליטר. השישייה משתלמת – אם יש איפה לאחסן ואם שותים את הכול.

צורך, רצון ומבצעים

צריך או רוצה?

צורך הוא משהו שבלעדיו קשה לחיות או ללמוד: אוכל, מים, בגדים לפי מזג האוויר, תרופה, מחברות.
רצון הוא משהו נחמד שכיף שיש: ממתק, צעצוע חדש, משחק.

צורך	רצון
מעיל לחורף כשהישן קטן	מעיל שני בצבע אחר
לחם, פירות וירקות	חטיף בקופה
נעלי ספורט לשיעור התעמלות	נעליים עם אורות

מותר לקנות גם דברים שרוצים! הסוד: **קודם הצרכים, אחר כך הרצונות** – ורק אם נשאר כסף בתקציב.

מבצעים בקטנה

50% הנחה = משלמים חצי. משחק של 40 ₪ ב־50% הנחה עולה 20 ₪.

1+1 = קונים אחד ומקבלים עוד אחד בחינם. משתלם רק אם צריך שניים!

מבצעים והנחות – בודקים את החשבון

המבצע	מה באמת קורה	הנחה בפועל
25% הנחה על חולצה ב־120 ₪	120 × 0.75 = 90 ₪	25%
1+1 על שמפו ב־24 ₪	שני בקבוקים ב־24 ₪ = 12 ₪ לבקבוק	50% – רק אם צריך שניים
"השני ב־50%" על מוצר ב־40 ₪	40 + 20 = 60 ₪ במקום 80 ₪	25% על כל הקנייה

”3 ב־100” על מוצר ב־39.90 ₪	במקום 119.70 ₪ משלמים 100 ₪	חיסכון של 19.70 ₪ (כ־16%)
20% ואחר כך עוד 10% על 200 ₪	200 × 0.8 = 160, 160 × 0.9 = 144	28% – ולא 30%!

שלוש שאלות לפני כל מבצע

1. האם הייתי קונה את זה גם בלי המבצע?
2. מה המחיר ליחידה אחרי המבצע – ומה המחיר בחנות אחרת?
3. האם אשתמש בכל הכמות לפני שהיא תתקלקל או תימאס?

מחשבון הנחה

מחיר (₪): 120 הנחה (%): 25

מלכודת משלוח חינם: בעגלה 180 ₪, משלוח 25 ₪, ”משלוח חינם מעל 200 ₪”. מוסיפים מוצר מיותר ב־30 ₪? משלמים 210 ₪ במקום 205 ₪ – ומקבלים משהו שלא צריך.

קבלה, מע"מ וזכויות הצרכן

מה כתוב בקבלה?

קבלה היא פתק שמקבלים בקופה. כתוב בה:

- שם החנות והתאריך
- כל מוצר שקנינו ומחירו
- הסכום הכולל – **סה"כ**
- כמה שילמנו וכמה עודף קיבלנו

בודקים מיד: האם המחירים בקבלה זהים למחירים שראינו על המדף? אם יש טעות – אומרים בנימוס לקופאי או לקופאית. המחיר שעל המדף הוא המחיר שצריך לשלם.

שומרים את הקבלה! אם המשחק נשבר או שהבגד לא מתאים – בעזרת הקבלה אפשר לבקש להחליף.

קבלה, מע"מ וזכויות הצרכן

מה זה מע"מ?

מס ערך מוסף הוא מס שנוסף כמעט לכל קנייה בישראל ומועבר למדינה. מ־1 בינואר 2025 שיעורו **18%**. המחיר שמוצג לצרכן בחנות כבר **כולל מע"מ**.

רוצים לדעת	נוסחה	דוגמה
מחיר עם מע"מ	מחיר לפני מע"מ × 1.18	50 × 1.18 = 59 ₪
כמה מע"מ שילמתי	מחיר לפני מע"מ × 0.18	50 × 0.18 = 9 ₪
מחיר לפני מע"מ	מחיר לצרכן ÷ 1.18	118 ÷ 1.18 = 100 ₪

טעות נפוצה: מ־118 ₪ לא מורידים 18% (זה ייתן 96.76). מחלקים ב־1.18.

מחשבון מע"מ

מחיר לצרכן (כולל מע"מ, ₪): 118

הזכויות שלכם – בשפה פשוטה

מצב	מה מותר לכם בדרך כלל
שני מחירים על אותו מוצר	משלמים את המחיר הנמוך.
קנייה בחנות, מוצר מעל 50 ₪, שלא השתמשתם בו	אפשר לבטל עסקה בתוך 14 ימים עם הקבלה, ולקבל כסף בחזרה. העסק רשאי לגבות דמי ביטול: 5% מהמחיר או 100 ₪ – הנמוך מביניהם.
קנייה באינטרנט או בטלפון	אפשר לבטל בתוך 14 ימים (מיום קבלת המוצר או מסמך הפרטים, המאוחר מביניהם). גם כאן דמי ביטול של עד 5% או 100 ₪, הנמוך.
מוצר פגום	מבטלים בלי דמי ביטול, או מבקשים תיקון/החלפה לפי תעודת האחריות.
יוצאים מהכלל	יש מוצרים שאין חובה לקבל בחזרה, למשל מזון, תרופות, מוצרים שהוכנו במיוחד לפי הזמנה ועוד.

טיפ: לפני קנייה גדולה – שאלו מה מדיניות ההחזרה של החנות. הרבה חנויות נותנות יותר ממה שהחוק דורש. וכשמשהו לא ברור – פונים להורה או למבוגר/ת שאתם סומכים עליו/ה.

מי שולט במוח של הקונה?

מי שולט במוח של הקונה?

חנויות ואתרים יודעים איך המוח שלנו מקבל החלטות – ומשתמשים בזה. רגע לפני עונת המבצעים הגדולים של סוף נובמבר, בואו נכיר ארבעה "כפתורים" שמנסים ללחוץ עליהם.

מערכת מהירה ומערכת איטית

למוח יש **מצב מהיר** – אוטומטי, רגשי, מחליט בשנייה ("וואו, זול! קונה!"), ו**מצב איטי** – שקול, מחשב, משווה ("רגע, מה המחיר ליחידה? אני צריך את זה?"). רוב הטריקים עובדים על המצב המהיר. התרופה: לעצור ולהפעיל את האיטי.

עיגון

המספר הראשון שאנחנו רואים הופך ל"עוגן". "~~499 ₪~~ 249 ₪" – המחיר המחוק גורם ל־249 להיראות מציאה, גם אם המוצר מעולם לא נמכר ב־499. **מה עושים:** משווים למחיר בחנויות אחרות, לא למחיר המחוק.

אפקט הפיתיון

פופקורן: קטן 12 ₪, בינוני 20 ₪, גדול 21 ₪. מי קונה בינוני? כמעט אף אחד – הוא שם כדי שהגדול ייראה "רק עוד שקל". האפשרות המיותרת היא **הפיתיון**. **מה עושים:** שואלים כמה אני באמת צריך, ומתעלמים מהאפשרות האמצעית.

FOMO ומבצעי "רק היום"

FOMO – "הפחד להחמיץ". שעון עצר שרץ, "נשארו רק 2!", "37 אנשים צופים עכשיו". הלחץ מכבה את המצב האיטי. **מה עושים:** סוגרים את המסך לחמש דקות. אם זה באמת טוב – זה יהיה טוב גם בעוד חמש דקות.

צ’ק־ליסט ליום המבצעים הגדול

1. רשימה ותקציב **לפני** שהמבצע מתחיל.
2. צילום מסך של המחיר שבוע לפני – כדי לבדוק אם ההנחה אמיתית.
3. מחיר ליחידה ומחיר כולל משלוח.
4. מדיניות ביטול והחזרה.
5. ”האם הייתי קונה את זה בלי המבצע?”

עכשיו תורכם: לבוחן ול משחק בלש הטריקים.

טריקים בחנות – לגדולים

הפרק ”מי שולט במוח של הקונה?” מיועד לכיתות ז’–ט’. למסלולי היסודי מחכה גרסה קלה במשחק בלש הטריקים ובבוחן החנות החכמה.

- ממתקים ליד הקופה – כדי שנבקש בזמן ההמתנה.
- המוצרים היקרים בגובה העיניים.
- חלב ולחם בסוף החנות – כדי שנעבור ליד הרבה מוצרים.

יצרה: רוית ראש בן ישי · https://kniyot-chachamot.sites.tab.bot/